

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญ

การปฏิรูปการศึกษามีจุดมุ่งหมายในการปฏิรูปการเรียนรู้โดยเฉพาะ โดยมีบทบาทสำคัญของ “ครู” ซึ่งเป็นผู้ที่มีความสำคัญในการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครูจึงมีความสำคัญ เนื่องจากการสอนเป็นส่วนสำคัญของระบบการศึกษา ที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้รับความรู้ อย่างเหมาะสม หากการสอนของครูไม่มีการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลง การเรียนรู้ของผู้เรียนก็จะไม่สามารถพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงได้เช่นกัน ดังนั้น การปฏิรูปการเรียนรู้จะสำเร็จได้ เมื่อครูปรับ การเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยการปรับเปลี่ยนวิธีการสอนของตนเอง ครูจะสามารถทำเช่นนี้ได้เมื่อมีความรู้ ความเข้าใจ และความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างเพียงพอ ดังนั้น กุญแจสำคัญที่จะ นำไปสู่การปฏิรูปการเรียนรู้เป็นอย่างดีคือ “การพัฒนาสมรรถภาพการจัดการเรียนการสอนของครู” (ชาริณี ตริวรัญญ, 2552 : 132) เมื่อครูเป็นกลุ่มคนที่สำคัญมากในการจัดการศึกษา คุณภาพของครู จึงสะท้อนคุณภาพผู้เรียน อันเป็นคุณภาพของผู้เรียนโดยรวมด้วย ด้วยเหตุนี้กลไกการพัฒนาครู อย่างต่อเนื่อง จึงเป็นเรื่องสำคัญในการให้คุณภาพดำรงคงอยู่ มีการปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ที่ เปลี่ยนแปลงไป รวมพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นอย่างต่อเนื่อง กลไกการพัฒนาคุณภาพของครูมีหลากหลายวิธี วิธีการหลักในอดีตที่ใช้กันมา คือ การฝึกอบรมซึ่งมีลักษณะของการพัฒนาระหว่างการปฏิบัติงาน มีลักษณะของการพัฒนาที่นำครูออกจากบริบทของโรงเรียน เนื้อหาสาระอาจมาจากความต้องการ หรือนโยบายของหน่วยงาน ซึ่งในบางคราวอาจไม่ได้เกิดมาจากความต้องการอันแท้จริงของครู จึงมี จุดอ่อนที่ความรู้ที่ได้รับการพัฒนาจึงไม่เชื่อมโยงกับปัญหาหรือความต้องการของครูในฐานะที่เป็น ปัจเจกบุคคล ด้วยเหตุนี้ในบางครั้งจึงไม่สามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการเรียนการสอนได้ (เฉลิมชัย พันธุ์เลิศ, 2562 : 2)

แนวทางหนึ่งที่สามารถนำมาใช้เพื่อส่งเสริมความเป็นมืออาชีพและพัฒนาครูได้ คือ การสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) เนื่องจากชุมชน การเรียนรู้ทางวิชาชีพเป็นการรวมตัวกันเป็นกลุ่มของครูผู้สอนเพื่อร่วมมือร่วมพลัง เรียนรู้ร่วมกันและ สะท้อนผลการปฏิบัติอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยมีเป้าหมายหลักคือเพื่อให้เกิดการปรับปรุง พัฒนาการจัดการเรียนการสอนพัฒนาการเรียนรู้และพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน (เรวณี ชัยเชาวรัตน์, 2562: 5) บทบาทของครูในชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพมีความสำคัญที่จะปรับเปลี่ยน ตามสภาพการเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงไป โดยการจัดการศึกษาจะต้องเน้นที่การเรียนรู้ของนักเรียนและ การเรียนร่วมกันเป็นกลุ่มเพื่อสร้างพลังในการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของทุกคนในชุมชน

นอกจากนี้ เปลี่ยนจากการเน้นการแข่งขันมาเป็นการเน้นที่ความร่วมมือและการช่วยเหลือกัน ซึ่งเป็น การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นร่วมกันระหว่างครูผู้สอนและสมาชิกในชุมชนการเรียนรู้ การเปลี่ยนแปลงนี้ เป็น การเรียนรู้ร่วมกันที่สร้างความเข้าใจและพัฒนาทักษะที่จำเป็นในชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพได้อย่าง มี ประสิทธิภาพและยั่งยืน (วิจารณ์ พานิช, 2555 : 186) และแนวคิดที่สามารถนำมาพัฒนาครูให้เกิด การเรียนรู้พร้อมกับการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพครูได้คือ กระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิด จิตตปัญญาศึกษา เป็นกระบวนการของการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การเข้าใจตนเองก่อให้เกิดความรู้ทาง ปัญญาที่เชื่อมโยงระหว่าง 3 ภาค ได้แก่ ภาคความรู้ ภาควิชาชีพ และภาคจิตวิญญาณ ทำให้เกิด ความรู้ภายในตนเองซึ่งเป็นความรู้ฝังลึกจากประสบการณ์ตรง (Tacit Knowledge) (วิจักขณ์ พานิช, 2550 : 17-21) จุดมุ่งหมายของกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา คือ การเปลี่ยนแปลง ชั้นพื้นฐานในตนเอง (Transformative Learning) ได้แก่ การเข้าใจตนเอง ผู้อื่น และสรรพสิ่งอย่าง ลึกซึ้ง ความรัก เมตตา ความอ่อนน้อมถ่อมตน และการเกิดจิตสำนึกต่อส่วนรวม อันจะนำไปสู่ การกระทำเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมและโลก (ธนา นิลชัยโกวิทย์ และอดิศร จันทรสุษ, 2552 : 50-52)

จิตตปัญญาศึกษา (Contemplative Education) เน้นการทำให้เข้าใจด้านในของตนเอง และรู้จักตนเองอย่างลึกซึ้ง โดยการเข้าถึงความจริงที่แท้จริง ซึ่งส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใน มุมมองต่อโลกและผู้อื่น เสริมสร้างความเป็นอิสระ ความสุข ปัญญา และความรักที่เชื่อมโยงกับทุกสิ่ง ในโลก ให้เกิดความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เน้นการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติต่าง ๆ เช่น การทำงาน การศิลปะ โยคะ การเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน การอาสาสมัครเพื่อสังคม สุนทรียสนทนา การเรียนรู้ จากธรรมชาติ และการพัฒนาจิตใจผ่านการฝึกฝนในการทำจิตตภาวนา

โครงการวิจัยนี้ ผู้วิจัยมุ่งหาแนวทางในการส่งเสริมครูให้เกิดการพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทาง วิชาชีพ โดยการเสริมสร้างการเรียนรู้ระหว่างกลุ่มครู เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนและการทำงาน โดยนำแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ เพื่อสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ที่สนับสนุนให้ครูพัฒนาตนเองและชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของครู เพื่อให้มีประโยชน์และเป็น ข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนาครูในอนาคต

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาสำหรับครู
2. เพื่อศึกษาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูจากการเข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้ตาม แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา
3. เพื่อพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของครูในจังหวัดจันทบุรีด้วยกระบวนการเรียนรู้ ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา

ประโยชน์ของการวิจัย

1. พัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของครู เครือข่ายการพัฒนาครูที่มุ่งเน้นการพัฒนาการจัดการเรียนรู้สู่ประสิทธิผลของผู้เรียนในบริบทจริง
2. กระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาสำหรับครู เพื่อส่งเสริมสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูที่สอดคล้องกับสภาพจริง และสามารถใช้พัฒนาครูได้จริง
3. ได้แนวทางให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาครูนำไปปรับใช้เพื่อให้ครูเกิดการเรียนรู้ที่มุ่งมั่นพัฒนาตนเอง นำสู่การพัฒนาสมรรถนะการทำงานในวิชาชีพครูมากขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นวิธีการวิจัยเชิงพัฒนา โดยใช้วิธีการวิจัยแบบปฏิบัติการ เก็บข้อมูลด้วยวิธีการเชิงคุณภาพ โดยศึกษาและวิจัยเฉพาะครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาจันทบุรีเขต 1 (สพป.จบ.1) จังหวัดจันทบุรี ประเทศไทย

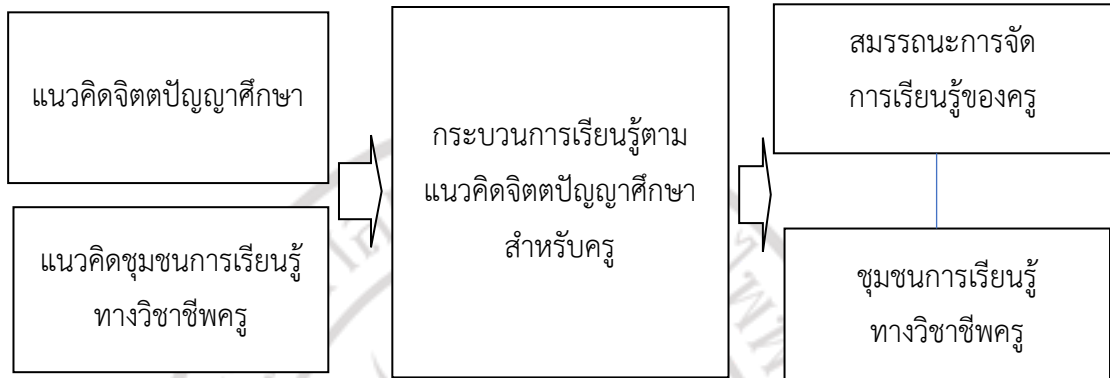
นิยามศัพท์เฉพาะ

กระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา หมายถึง ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ที่ประกอบด้วยหลัก 3 ประการ คือ 1. การฟังอย่างลึกซึ้ง (Deep Listening) 2. การน้อมสัจใจอย่างใคร่ครวญ (Contemplation) และ 3. การเฝ้ามองเห็นตามที่เป็นจริง (Meditation) เป็นการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ครูได้ศึกษาด้านในของตนเองเพื่อให้เกิดการพัฒนาตนเอง ผ่านการรู้จักตนเอง เรียนรู้ผู้อื่น จากบริบทการทำงานจริง และประสบการณ์ตรงอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง จนครูเกิดความเข้าใจ รู้จักตนเอง จนถึงการพัฒนาผลงาน ประยุกต์ใช้และได้ประโยชน์จากการเรียนรู้นั้น

ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ หมายถึง การรวมตัว ร่วมทำงาน และเรียนรู้ร่วมกันของครู และนักวิชาการ บนพื้นฐานความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตร มีเป้าหมายในการทำงานร่วมกัน โดยครูเป็นผู้นำ เพื่อเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่นำไปสู่ประสิทธิผลของผู้เรียนเป็นสำคัญ

สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครู หมายถึง ความสามารถในการออกแบบและปฏิบัติจัดการเรียนรู้ของครูที่แสดงถึงการนำความรู้ เจตคติ และทักษะที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียน มาใช้ในการออกแบบและปฏิบัติการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน จนผู้เรียนสามารถบรรลุผลลัพธ์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ได้

กรอบแนวความคิดของการวิจัย

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวความคิดของการวิจัย